

”för hennes analys av ekonomisk organisering, särskilt samfälligheter”

Elinor Ostrom är den första kvinnan som fått Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne. Men de är inte första gången Elinor Ostrom får ett svenskt pris. 1999 fick hon Skytteanska priset vid Uppsala universitet. Det besöket i Sverige var nog inte bara en positiv upplevelse för Ostrom eftersom hon då bröt benet under en promenad i Marstrand.

© Nobelstiftelsen

* 7 august 1933, Los Angeles, USA
† 12 juni 2012, Bloomington, USA

Många av våra naturreservat är resurser som används av flera brukare. Ostrom har forskat om hur våra gemensamma resurser bäst bör utnyttjas. Hon har själv genomfört fältstudier, men även analyserat information från en rad olika källor om hur gemensamma resurser har skötts runt om i världen. Genom att systematiskt jämfört lyckade och misslyckande system har hon kunnat dra generella slutsatser. Erfarenheter från samfälligheter är viktiga för att vi inte ska förstöra vår naturliga miljö och hindra att våra resurser kollapsar.

Nomader är folkslag som inte har fasta boplatser. En vanlig försörjning bland dem är boskapskötsel, vilket innebär att de delar på betesmarken och flyttar runt med sin boskap. I Mongoliet bodde nomader ända fram till 1990-talet medan nomaderna i de angränsande delarna av grannländerna Kina och Ryssland tvingades bosätta sig i statliga kollektivjordbruk. Med hjälp av satellitbilder har forskare kunnat se att nomadernas betesmarker i Mongoliet klarat sig mycket bättre än de områden där marken utnyttjades permanent i statliga kollektivjordbruk.

Ett annat exempel på misslyckad modernisering är bevattningssystemet i Nepal. Under lång tid hade man framgångsrikt fördelat tillgången på vatten lokalt. Dammarna var små och primitiva, ofta byggda av lera, sten och trä.

På många ställen gick den nepalesiska staten in och byggde moderna dammar av stål och cement. Detta trodde man var en bra insats, men det resulterade i att behovet av samarbete minskade eftersom de hållbara dammarna krävde mindre underhåll. Banden mellan de olika brukarna bröts och brukarna med mark uppströms började lägga beslag på allt för stor andel vatten utan att riskera straff från dem som låg nedströms. I slutändan såg man att skördarna blev bättre i områden som bevattnades från de primitiva dammarna än från de moderna.

Ostrom upptäckte att gemensamt ägda resurser ofta sköttes förvånansvärt bra. En avgörande faktor är att brukarna själva är delaktiga i att både bestämma reglerna och se till att de efterföljs. Regler som införts utifrån har man en benägenhet till att lättare bryta mot. Samma sak gäller övervakningen av reglerna, den blir bättre om den sköts av brukarna själva än av utomstående. Men hon har också kommit fram till att småskalighet och invanda traditioner inte är någon garanti för att förvaltning av gemensamma resurser ska fungera. Det finns exempel på att resultatet blir bättre om man privatiserar (som motsats samfällighet).

Ostroms budskap är att gemensam egendom oftast förvaltas väl tack vare regler som vuxit fram under lång tid men inte är så uppenbara för utomstående; mer så än många förstått.